

Praksistilknytning i dansk læreruddannelse

- En kortlægning

Af Thomas R.S Albrechtsen og Anja Madsen Kvols, 2019

Indhold

Indledning.....	2
Praksistilknytning og “det tredje læringsrum”	4
Fremgangsmåde	6
Resultater af kortlægningen.....	8
Praksistilknytning i relation til intromoduler på læreruddannelsen	10
Praksistilknytning i relation til læreruddannelsens bachelorprojekt og bachelormoduler	10
Praksistilknytning til læreruddannelsens øvrige moduler	11
Praksistilknytning som Teaching Labs	11
Praksistilknytning i relation til universitetsskoler.....	12
Praksistilknytning i relation til udviklingsskoler	13
Praksistilknytning i relation til faglige udviklingsinstitutioner.....	14
Praksistilknytning i relation til innovationslaboratorier	14
Praksistilknytning i form af Copenhagen Honours College	15
Praksistilknytning som bachelorlab.....	16
Praksistilknytning som skoleovertagelse.....	16
Sammenfatning	17
Litteratur.....	17
Bilag	18

Indledning

“Læreruddannelsen skal tættere på hverdagen i folkeskolen”. Sådan lyder en overskrift på en debatartikel bragt i Politiken, Skoleliv, d. 12. november 2018. Det er noget, som politikerne på Christiansborg efterlyser, står der blandt andet i artiklen. Der er altså igen fokus på, hvordan dansk læreruddannelse kan nytænkes og forbedres. Det er ikke længe siden, der blev vedtaget en ny reform af læreruddannelsen (omtalt som “LU13”). I aftaleteksten for en reform af læreruddannelsen i juni 2012 står der blandt andet, at grundstenene i den nye læreruddannelse er:

“1. Højere krav og mere faglighed 2. Kompetencemål med sammenhæng til folkeskolen 3. Norm om tre undervisningsfag 4. Styrkelse af grundfaglighed og almen dannelse 5. It i læreruddannelsen 6 Specialpædagogik og inklusion i læreruddannelsen 7. En bedre praktik 8. Uddannelsens struktur – modulisering, toninger og internationalt udsyn 9. Samspil med andre uddannelser 10. Adgang og optag 11. Entreprenørskab og talentforløb 12. Bachelorprojektet 13. Øget videns- og praksisbaseret 14. Relevant og målrettet efteruddannelse 15. Folkeskolens timeløse fag 16. Monitorering og evaluering.”

Arbejdet med disse områder er en løbende proces, og på læreruddannelserne er der en række tiltag, som prøver at imødekomme disse krav og forventninger fra politisk side. Danske Professionshøjskoler nedsatte nogle få år senere en taskforce, der havde til opgave at formulere en række forslag til den videre udvikling af fremtidens læreruddannelse, hvilket resulterede i en arbejdsrapport offentliggjort i oktober 2017. Denne arbejdsrapport giver “syv anbefalinger for fortsat udvikling af læreruddannelsen”, der i sin korteste form lyder:

1. Undervisningsfagene skal udvikles
2. Lærerens Grundfaglighed skal styrkes og videngrundlaget skal udvikles
3. Mere varierede undervisnings- og studieformer i læreruddannelsen
4. Fremtidens kompetencer og teknologiforståelse skal styrkes
5. Fokus på udvikling af professionel identitet
6. Professionel udvikling til alle nyuddannede og styrkede karrieremuligheder
7. Underviser på læreruddannelsen (læreruddanner) som profession

På baggrund af dette forarbejde offentliggjorde Danske Professionshøjskoler i 2018 en handleplan til en bedre læreruddannelse, der består af 10 ambitioner for det fortsatte forbedringsarbejde (Danske Professionshøjskoler, 2018). De 10 ambitioner er:

1. Læreruddannelsen skal være en af de mest søgte uddannelser

2. Læreruddannelsen skal være et krævende fuldtidsstudie med et højt læringsudbytte
3. Læreruddannelsen skal udvikle lærere med stærk personlig og professionel autoritet
4. Læreruddannelsen og folkeskolen skal rykke tættere sammen
5. Læreruddannelsen skal bygge på den bedste forskning
6. Læreruddannelsen skal understøtte faglig fordybelse
7. Læreruddannelsen skal være på forkant med teknologi i folkeskolen
8. Læreruddannelsen skal være mere tværprofessionel
9. Læreruddannelsen skal uddanne lærere til hele Danmark
10. Læreruddannelsen som udviklingslaboratorium for god undervisning

Denne korte fremstilling af resultaterne af de seneste års diskussioner om udvikling og forbedring af læreruddannelsen skal blot illustrere, at der er flere selvstændige områder der arbejdes med, samtidig med at disse forskellige områder hænger sammen og overlapper med hinanden. Det er disse forudgående drøftelser og beslutninger, som danner baggrund for denne kortlægning. Opdraget er at dykke dybere ned i den fjerde ambition, der er formuleret i handleplanen, det vil sige ambitionen om at *læreruddannelsen og folkeskolen skal rykke tættere sammen*. I handleplanen nævnes tre handlinger for at komme nærmere dette mål:

1. Professionshøjskolerne vil invitere kommuner og skoler til et endnu tættere samarbejde om praksistilknytningen i læreruddannelsen.
2. Professionshøjskolerne vil appellere til, at kommunerne prioriterer, at de lærere, der har lærerstudierende i praktik, har en praktikvejlederuddannelse, som det også er tiltænkt.
3. Der er behov for en revision af færdigheds- og vidensmålene, så de svarer bedre til behovene i folkeskolen (Danske Professionshøjskoler, 2018: 22).

I kortlægningen vil vi alene fokusere på det første punkt i handleplanen i form af styrkelsen af samarbejdet om *praksistilknytning* i læreruddannelsen. Dette punkt vedrører også den klassiske problemstilling om, hvordan man kan styrke samspillet mellem teori og praksis i læreruddannelsen. Kortlægningen vil dog ikke indeholde en diskussion af de forskellige teori-praksis-forhold, der kan findes i læreruddannelsen generelt set (se fx Hastrup et al. 2013).

Formålet er derimod at identificere eksisterende *institutionaliserede* initiativer på læreruddannelserne med praksistilknytning af forskellig art. Denne kortlægning forventes at kunne bruges til en videreudvikling af eksisterende praksis samt bidrage til ny praksis på læreruddannelserne i gennem gensidig inspiration på tværs af de danske

professionshøjskoler. Denne afgrænsning kan også beskrives som et fokus på det *tredje læringsrum* på læreruddannelserne, der retter sig mod at skabe stærkere koblinger mellem teori og praksis. Det vil sige, hvor de studerende får mulighed for at afprøve og udøve den teoretiske viden, de tilegner sig på studiet i praksis. Med dette fokus bliver det af interesse at besvare spørgsmål som: *Hvor* foregår disse koblinger eller relationer mellem teori og praksis? *Hvordan* organiseres sådanne rum til netop dette formål? *Hvem* deltager i disse læringsrum? Hvilken rolle spiller *pædagogisk forskning* i denne sammenhæng?

Afgrænsningen betyder også, at vi i kortlægningen ikke belyser, hvad der gøres i den mere "traditionelle" *praktik* på de forskellige læreruddannelser i Danmark, selvom praktikken udgør én af de tre handlinger, der ligger under den fjerde ambition i den nævnte handleplan for en forbedret læreruddannelse (Danske Professionshøjskoler, 2018). Hovedspørgsmålet for kortlægningen er således:

Hvilke aktuelle modeller for praksistilknytning kan identificeres på de danske læreruddannelser?

I det følgende vil vi kort redegøre for, hvad der skal forstås ved begreberne praksistilknytning og det tredje læringsrum i denne sammenhæng. Dernæst beskriver vi vores fremgangsmåde i kortlægningen efterfulgt af resultaterne af kortlægningen i form af en række eksempler på, hvordan praksistilknytning gribes an på læreruddannelserne.

Praksistilknytning og "det tredje læringsrum"

Betegnelsen "det tredje læringsrum" er hentet fra Per Fibæk Laursens bidrag til arbejdsrapporten fra den nævnte taskforce (Laursen, 2017). Laursen beskriver dette tredje læringsrum på følgende måde:

"Hvis man opfatter teoriundervisning som et læringsrum og praktik som et andet og konstaterer, at der er for stor afstand mellem dem, følger det umiddelbart, at det kan være en god idé at etablere et tredje læringsrum mellem de to andre. Hvis et sådant tredje læringsrum indeholder nogle kvaliteter fra praktikken, fx at man arbejder med "rigtige" elever, og andre fra teorien, fx at der er god tid til at planlægge og reflektere, hjælper man studerende til at mestre teori-praksis forholdet. I disse år ser vi mange eksempler på udvikling af tredje læringsrum. Nogle eksempler drejer sig om, at læreruddannelsen samarbejder med skoler, hvor de studerende får mulighed for at undersøge og afprøve ting under friere former end i praktikken. "Teaching lab" og "universitetsskoler" er nogle af de betegnelser, man har sat på sådanne tredje læringsrum. Andre eksempler drejer sig om at kombinere læreruddannelsen med deltidsarbejde i folkeskolen, således som det er ved at blive udbredt med traineemodellen" (Laursen, 2017: 70f.).

Det er denne forståelse af det tredje læringsrum, der ligger til grund for kortlægningen (for en uddybning se fx Nielsen & Hedegaard, 2016). Per Fibæk Laursen (2015) taler i anden sammenhæng også om *praksistilknytning*. Praksistilknytning er da også det

læreruddannelserne er forpligtede på at fremme, som nævnt ovenfor. Det omtales også som *praksissamarbejde*, hvilket er en del af læreruddannelsens samlede *praktikvirksomhed*, men som altså adskiller sig fra de velkendte praktikperioder, som de studerende indgår i.

Praksistilknytning eller praksissamarbejde defineres som et "kontinuerligt samarbejde mellem en gruppe studerende, deres undervisere på uddannelsesinstitutionen og lærere, elever og ledelse i praktikskolen". Med denne definition kan vi også sige, hvad der *ikke* er praksistilknytning eller praksissamarbejde i denne sammenhæng. For det første skal der være tale om et kontinuerligt samarbejde, så derfor er enkeltstående begivenheder eller arrangementer (fx deltagelse i en konference eller et projekt) ikke medregnet, selvom de vil kunne give den enkelte lærerstuderende en værdifuld erfaring med praksis. Samarbejdet forventes at have en vis levedygtighed, kunne gentages og fortsætte over længere tid. Tilknytningen sker med en praktikskole, hvilket også betyder, at der er tale om et forpligtende partnerskab indgået mellem en skole og professionshøjskole. Endelig er der tale om at både en gruppe studerende, undervisere (læreruddannere), lærere, elever og ledelse er involveret i samarbejdet. Er der fx kun tale om en aktivitet, som én lærerstuderende tager del i, eller er der ikke elever eller en læreruddanner involveret, så falder det heller ikke ind under kategorien praksistilknytning eller praksissamarbejde.

Set i et internationalt perspektiv så knytter begreberne om praksistilknytning og det tredje læringsrum sig til en aktuel bevægelse i retning af en mere "praksisbaseret læreruddannelse", hvilket ikke skal ses som en modsætning til en "forskningsbaseret læreruddannelse", men derimod som en interesse i at undersøge, hvordan lærerstuderende kan anvende, afprøve eller udøve teoretisk og forskningsbaseret viden i og med praksis i skolerne og lokalsamfundet (se fx Grossman et al., 2009; Zeichner, 2018). Det vil være interessant at se nærmere på denne internationale forskning og erfaringer i en sammenligning med danske forhold, men det ligger dog ud over denne kortlægnings rammer.

Der kan skelnes mellem tre hovedformer for praksistilknytning, der konkret kan indeholde følgende aktiviteter:

Praksistilknytning som undersøgelsesrum

- Observationer med fokus på professionsrelevante emner
- Interview som udgangspunkt for dialog og samarbejde
- Samarbejde om eksperimenterende og innovative forløb
- Elevtekster/Opgavebesvarelser som udgangspunkt for fælles analyse og strategier for feedback
- Cases fra praksis i skolen
- Professionsfaglige fokusområder illustreret i billeder og lyd

Praksistilknytning som forsknings- og udviklingsprojekter

- Samarbejde, som bidrager til eksisterende forsknings- og udviklingsprojekter
- Samarbejde, som udvikles i et forsknings- og udviklingsprojekt – iværksat af skolen, undervisere fra læreruddannelsen eller af studerende

Praksistilknytning som konkrete forløb

- Disse former kan enten gennemføres på skolen eller i enkelte tilfælde på læreruddannelsen
- Tilrettelægge, gennemføre og evaluere fx forsøg i fysik, idrætsforløb, oplæsningsworkshop i dansk eller afprøve digitale læremidler.
- Indsamle elevtekster til analyse, vurdering og respons.
- Formulere opgaver, introducere dem for eleverne, gennemføre og evaluere forløbet, dvs. deltagelse i hele processen
- Deltage i planlægning og gennemførelse af emneuger/-dage eller 'anderledes tilrettelagte dage'

Den tidsmæssige ramme for dette praksissamarbejde kan variere og aftales mellem professionshøjskolerne og kommunerne/skolerne.

Som et fjerde eksempel på praksistilknytning eller et tredje læringsrum kunne man hertil inkludere **andre former for uddannelsesmodeller**, som Laursen (2017) også nævner i form af "traineemodellen".

Fremgangsmåde

Kortlægningen er foretaget i tre skridt:

Første skridt var i form af en screening af professionshøjskolernes hjemmesider med henblik på identificere beskrivelser af særlige indsatser på læreruddannelsen, eksempler på praksistilknytning og tilgængelige dokumenter som vil kunne sige noget om satsningen på dette område.

Andet skridt var i form af en kontakt med praktikansvarlige på alle de danske læreruddannelser for at få mere viden om, hvad der gøres på området og blive vejledt mod at finde relevant information til kortlægningen.

Tredje skridt var spørgsmål til medlemmer fra Læreruddannelsens Ledernetværk (LLN), der kunne bringe os videre til relevante informationer på området (syv personer). Vi stillede medlemmerne nogle spørgsmål i form af et lille spørgeskema (i Google Analyse). Der blev stillet følgende spørgsmål:

1. Institution (KP, PH Absalon, UCL, UCN og VIA)

2. Beskriv kort eksisterende praksistilknytning på jeres læreruddannelse (fx teaching lab, universitetsskole, faglig udviklingskole, skoleovertagelse)?
3. Beskriv kort, hvordan studerende, der er i gang med deres bachelorprojekt, kan knytte an til praksis?
4. Har I planer om at udvikle noget nyt på området (Hvis ja, beskriv kort idéen)?
5. Hvem kan evt. kontaktes på jeres institution, som kan fortælle mere om praksistilknytning? (Navn og mailadresse)
6. Andre kommentarer?

Derudover har vi fået tilsendt lidt materiale om initiativer på læreruddannelserne og været i dialog med forskellige aktører på området til møder og lignende, som har givet os oplysninger om arbejdet med praksistilknytning¹.

Typer af og dimensioner i praksistilknytning i læreruddannelsen

I vores måde at ordne og inddele den eksisterende praksis drager vi på den nævnte kategorisering af praksistilknytningstyper (Læreruddannelsens nationale faggruppe for praktik, 2016), som beskrevet ovenfor i form af en skelnen mellem praksistilknytning som undersøgelsesrum, som forsknings- og udviklingsprojekter og som konkrete forløb, og her derudover tilføjet kategorien "andre uddannelsesformer med særlig praksistilknytning". Denne kategori finder vi relevant, da vi i læreruddannelsespraksis erfarer nye måder at arbejde med teori, praksis og empiri, som potentielt kan bidrage med inspiration til lignende arbejdsprocesser i den ordinære læreruddannelse.

Der vil derudover være forskellige *dimensioner* ved denne praksistilknytning, som også adskiller de forskellige eksisterende modeller på læreruddannelserne.

De vil kunne placeres inden for et kontinuum eller gradbøjes mellem nogle yderpunkter.

Det gælder for:

Den sociale dimension:

Få studerende ↔ Alle studerende

Én læreruddanner ↔ Flere læreruddannere

¹ Der er i september 2019 rundsendt tre opfølgende spørgsmål til institutionerne:

- 1) Er der i igangsat nye tiltag i læreruddannelsen på jeres UC i 2019? Ja/ Nej. Hvis ja, hvilke?
- 2) Er der udviklet strategier og modeller for praksissamarbejde i 2019? Ja/ Nej. Hvis ja, hvilke?
- 3) Hvad ønskes videreudviklet, fx modeller og praksis for intro- og outro-forløb eller lign. Send gerne konkrete beskrivelser hvis muligt

Opfølgende informationer er tilføjet i rapporten i fodnoter.

Én lærer ↔ Flere lærere

Indholdsdimensionen:

Fagdidaktik ↔ Almendidaktik (eller over-/tværfagligt indhold)

Teoretisk indhold ↔ Empirisk indhold

Ingen forskning ↔ Forskningsdrevet

Tidsdimensionen:

Varighed på under 24 timer ↔ Hele uddannelsesperioden

Intromoduler ↔ Afslutning på uddannelsen/ bachelorprojekt

Enkeltstående begivenheder ↔ Samling af flere begivenheder

Den rumlige dimension:

Udelukkende på læreruddannelsens matrikel ↔ Udelukkende på skolens matrikel

Dette er de beskrivende kategoriseringer, som vi benytter i kortlægningen af landskabet inden for sektoren med henblik på at identificere eksisterende modeller for praksistilknytning eller det tredje læringsrum. Der er ikke tale om en evaluering af modellerne. De nævnte dimensioner skal således ikke forveksles med kriterier for det "gode" tredje læringsrum. Kortlægningen kan i sig selv desuden kun sige noget om, hvad der allerede findes af tiltag på læreruddannelserne. Kortlægningen kan med andre ord ikke sige noget om effekten af disse tiltag og modeller (såsom om de fører til en større grad af professionalisme blandt de studerende ud over større tilfredshed), og siger ikke noget om, hvordan eventuelt nye former for praksistilknytninger kan udvikles. Kortlægningen kan derimod bruges til inspiration til en sådan udvikling ved at synliggøre noget af det, der allerede forekommer (eller er på vej) på tværs af de danske professionshøjskoler.

Resultater af kortlægningen

Vi har altså foretaget en grov kortlægning af, hvordan de danske læreruddannelser løser opgaven med at fremme en praksistilknytning, hvor læreruddannelse rykker tættere sammen med folkeskolen. Nedenstående tabel viser vores samlede fund af de forskellige aktiviteter. Det er ikke en udtømmende liste, da der kan være en række mindre initiativer på de enkelte læreruddannelser, som er med til at skabe en større grad af praksistilknytning, men som ikke har været svar på de spørgsmål, vi har stillet i vores afsøgning.

Det vil kræve en mere dybdegående undersøgelse at få dem alle beskrevet i detaljen.

Praksistilknytning som undersøgelsesrum	Praksistilknytning som forsknings- og udviklings-Projekter	Praksistilknytning som konkrete forløb	Andre uddannelses-modeller med særlig praksistilknytning
Intromoduler ²	Faglige udviklings-institutioner	Afprøvning af konkrete undervisningsforløb eller vejledningsforløb i klasser	Læreruddannelser med trainee-modeller
Bachelorprojekt ³	Universitetsskoler	Skoleovertagelser	
Øvrige moduler	Innovationslaboratorier	Faglige udviklingsinstitutioner	
Teaching Labs	Teaching Labs	Udviklingsskoler	
Universitetsskoler	Copenhagen Honours College		
Udviklingsskoler	Bachelorlab		
Udvidet praksissamarbejde ⁴			

² Tilføjelse september 2019: I forbindelse med ny studieordning for på Københavns Professionshøjskole er basispakken vedr. praktikssamarbejde i INTRO-modulet på 1. semester videreudviklet.

³ Tilføjelse september 2019: På KP er drøftelser i gang omkring etablering af et 'outtro-projekt'

⁴ Tilføjelse september 2019: På KP er der etableret samarbejde med kommuner ift. at gennemføre 'udvidet praksissamarbejde' i tilknytning til flere hold i indeværende studieår.

Beskrivelse af eksisterende praksistilknytningsmodeller

Praksistilknytning i relation til intramoduler på læreruddannelsen

Intramoduler er indført på de fleste læreruddannelser. Intramoduler har til hensigt at introducere de nye studerende til det at skulle blive lærer, og de er eksempelvis benævnt: 'Jeg skal være lærer', 'Lærer i skolen' og 'At blive og at være lærer'.

Når praksistilknytning sker som en del af et intramodul, er samtlige studerende og deres undervisere involveret. Ligesom en række lærere og ledere på de tilknyttede skoler er det. Skolelærere og -ledere er involveret i kraft af deres funktion på skolen og i det samarbejde med undervisere og studerende, der foregår her, men flere steder også som gæstelærere i relation til undervisningen i intramodulerne på læreruddannelsen. Hvad angår **socialdimensionen** rummer denne praksistilknytningsmodel altså mulighed for, at samtlige studerende på et udbudssted i forbindelse med deres indslusning og opstart på lærerstudiet vil møde den skole og den profession, deres uddannelse retter sig imod i kortere eller længerevarende forløb (**tidsdimensionen**). Forløbet/-ene kan gentage sig, for hver gang intramoduler kører i uddannelsen.

Når det kommer til praksistilknytningens **indholdsdimension** i relation til intramoduler, er omdrejningspunktet lærerfaglige udfordringer og problemstillinger i skolen. De studerende introduceres til at anvende metoder, hvormed de empirisk kan undersøge lærerens opgaver, skolen og dens praksis med afsæt i teoretiske perspektiver (ved fx at 'identificere' og 'analysere' lærerfaglige problemstillinger - primært gennem observationer). Modellen er som praksistilknytningsmodel hovedsageligt karakteriseret ved at teoretisk forankret arbejde foregår på læreruddannelsens matrikel og empirisk forankret arbejde på skolens matrikel (**rumdimensionen**).

Praksistilknytning i relation til læreruddannelsens bachelorprojekt og bachelormoduler

Professionsbachelorprojekt omhandler vidensøgning, undersøgelse, udvikling og formidling som grundlag for professionel analyse, vurdering og handlingsrettet perspektivering af lærerfaglige opgaver og problemstillinger. I arbejdet med professionsbachelorprojektet vil studerende blandt andet skulle 'undersøge', 'afprøve' og 'udvikle' professionspraksis. **Indholdsmæssigt** rummer praksistilknytning relateret til arbejdet med bachelorprojektet al lærerfagligt relevant indhold i hele spændet mellem fagdidaktik og almindidaktik, tværfagligt eller -disciplinært samt overfagligt indhold. Og fortrinsvist foregår det teoretisk forankrede arbejde på læreruddannelsens matrikel og empirisk forankret arbejde på skolens matrikel (**rum**).

Bachelorprojektet er **tidsligt** et længere forløb mod slutningen af uddannelsen, som samtlige studerende er igennem. Alle studerende og flere læreruddannere samt en del skolelærere (og -ledere) har andel i arbejdet med bachelorprojekter (**socialdimension**), hvilket på forskellig vis beskrives i en vifte af varierende tiltag rundt omkring på professionshøjskolerne med forskellige former og grader af forskningstilknytning: Fx som

Journal Clubs, BA-udviklingskoler, bachelorprojektarbejde i samarbejde med kommunale videnscentre, som skoleovertagelse, universitetsskoler. Dette indikerer, at der findes stor variation i beskrivelser af BA-moduler og -projekter professionshøjskolerne imellem (se også bacherlab herunder).

Praksistilknytning til læreruddannelsens øvrige moduler

Alle beskrivelser af moduler i læreruddannelsen rummer en beskrivelse af, hvordan modulets relation til praksis varetages. Praksistilknytning i denne model foregår **rumligt** ofte (som ved praksistilknytning i intro-moduler og ved BA-moduler) på den praktiskskole, de/den studerende er tilknyttet i forbindelse med faget praktik. Praksistilknytningen er her ofte et kontinuerligt samarbejde mellem en gruppe studerende og deres undervisere på uddannelsesinstitutionen med lærere, elever og evt. ledelse på praktiskskolen (den **social dimension**). Typisk vil studerende gennemføre mindre empiriske undersøgelser i skolen og anvende resultaterne i arbejdet det aktuelle modul/modulers indhold og dertil hørende kompetencemål, eller de studerende gennemfører planlagte forløb i en klasse. Praksistilknytningen kendes i denne model ved, at forarbejde og efterbehandling af den praksis, studerende gennemfører i skolen er teori- og forskningsforankret. Tilknyttede skolers lærere kan også gæsteundervise på læreruddannelsen. Den **indholdsmæssige** ramme er meget bred og spænder fra fagfaglige, fagdidaktiske, almenpædagogiske/pædagogiske/psykologiske samt undersøgelsesfaglige temaer. På disse måder styrkes sammenhængen og relationer mellem det, som foregår i skolen og det, som foregår på læreruddannelsen.

Praksistilknytning som Teaching Labs

Teaching Labs har til formål at muliggøre samarbejde mellem studerende/undervisere og lærere/ledere i skolen *på forskellig vis*. Teaching Labs som model for praksistilknytning er udviklet på professionshøjskolen VIA:

“Teaching Labs er læringsrum, hvor teori og praksis indgår i en kontinuerlig udveksling, hvor de studerende fx først undersøger et givet forhold gennem didaktisk og faglig teori og forsknings- og udviklingsresultater. Dernæst planlægger de i fællesskaber undervisning og reflekterer herover i et samarbejde med lærerne fra skolen. Så underviser de en gruppe af elever, dvs. de gør sig erfaringer for endelig igen at reflektere over forløbet og erfaringerne. Det giver en rytme i en læreproces, der vægter det at ‘vide’, ‘reflektere’, ‘gøre’, ‘reflektere’ - og ‘gøre’ i en stadig vekslen. Det vigtige og helt særlige ved disse læringsrum er, at de foregår i fællesskaber, enten et eller flere hold fra læreruddannelsen i samarbejde med en eller flere klasser på en skole, eller med grupper af studerende i samarbejde med grupper af elever og lærere i skolen. Det er kollektive læringsrum med fokus på undersøgelse og refleksion, fritaget for det bedømmelsesaspekt, som findes i eksempelvis praktikken. I Teaching Labs er et vigtigt princip, at alle involverede parter skal få et udbytte af samarbejdet: de studerende, underviserne på læreruddannelsen, elever og lærere i skolen.”

Teaching Labs betoner således samarbejdet (**socialdimensionen**), hvor de involverede parter alle skal kunne få et udbytte: De studerende får adgang til teori og praksis med

professionsudøvelsen som kontekst. Underviserne på læreruddannelsen får direkte adgang til aktuelle udfordringer og skolens daglige praksis. Lærerne på skolen får adgang til teoretisk og forskningsbaseret viden og nye tilgange til undervisning og læring.

Med begrebet *Teaching Labs* betones de studerendes arbejde med udvikling af kompetencer knyttet til deres undervisningsfaglighed. Den **indholdsmæssige dimension** har altså sin tyngde ved planlægning, gennemførelse, evaluering og udvikling af undervisning. "Labs" betyder, at der arbejdes i en særlig organiseret undersøgende og eksperimenterende uddannelsesdidaktisk rammesætning med undervisningspraksis som omdrejningspunkt. De studerende arbejder på basis af et forskningsbaseret indhold, hvor de skal arbejde undersøgelsesbaseret med udgangspunkt i praksis.

Teaching Labs indgår i lærerstuderendes uddannelsesforløb som forskellige former for praksistilknytning i løbet af de studerendes år på læreruddannelsen knyttet til de studerendes undervisning i forskellige moduler på varierende vis (**tidsdimensionen**). Derved kan man forstå denne praksistilknytningsmodel som et samlebegreb for blandt andet praksistilknytning i relation til undervisning i læreruddannelsens forskellige moduler (som beskrevet ovenfor).

Praksistilknytning i relation til universitetsskoler

En universitetsskole er et format, der er udviklet til at styrke samarbejdet mellem skole, læreruddannelse og forskning. Det er udvalgte folkeskoler, der fungerer som universitetsskoler. Den praksistilknytning, der her forekommer, er henholdsvis som undersøgelsesrum og som forsknings- og udviklingsprojekter. Der er gjort erfaringer med modellen på UC SYD, hvor tre folkeskoler i øjeblikket fungerer som universitetsskoler. Inspirationen til denne model er hentet fra Norge, hvor der i en årrække er blevet arbejdet med opbyggelsen af universitetsskoler. Kernen i idéen er, hvordan pædagogisk forskning kan gøres mere praksisnær, og omvendt hvordan forskning kan blive mere praksisrelevant for skolerne og læreruddannelsen. I denne sammenhæng er fokus rettet mod selve praksistilknytningen.

Med hensyn til praksistilknytningens **sociale dimension** så er universitetsskoler ikke for alle studerende på læreruddannelsen, men kun for nogle udvalgte. Det samme gælder for læreruddannere og forskere fra professionshøjskolen, hvor det heller ikke er alle, der er direkte involveret. I princippet vedrører det alle lærere, der er ansat på universitetsskolerne. Konkret i forhold til UC SYD er det kun nogle lærere inden for særlige fag samt ledelsen, der er direkte involveret i aktiviteter knyttet til idéen i form af kompetenceudvikling og deltagelse i forsknings- og udviklingsprojekter.

Praksistilknytningens **indholdsdimension** i universitetsskolerne er i øjeblikket afgrænset til fagdidaktiske områder (dansk, matematik, naturfag, idræt og tysk). Der arbejdes med en sammenknytning af teori, empiri og praksis. De involverede lærerstuderende er med i et uddannelsesforløb, hvor de lærer om metoder til indsamling af empiri i en undersøgelse af pædagogisk praksis på universitetsskolerne/praktikskolerne i et samspil med faglærere og læreruddannere. Det er her, hvor praksistilknytningen fungerer som et undersøgelsesrum for de lærerstuderende - men altså også for lærere og læreruddannere. Der foregår også didaktisk forskning på universitetsskolerne herunder i form af ph.d.-projekter, hvor lærere

og elever bliver inddraget, og hvor de lærerstuderende kan knytte egne projekter til. Dette er eksempler på praksistilknytning som forsknings- og udviklingsprojekter.

Set i forhold til **tidsdimensionen**, så er praksistilknytningen længerevarende på universitetsskolerne. Det skyldes blandt andet de forskningsprojekter, der her samarbejdes om, og det forpligtende partnerskab der er indgået mellem skole og professionshøjskole. Det er også en længerevarende forpligtelse til en praktikskole for de lærerstuderende. Som det formuleres på hjemmesiden om universitetsskolerne: "Det er studerende først og fremmest fra læreruddannelsens 3. og 4. studieår, der kommer ud på skolerne. Den enkelte studerende kommer på skolen løbende i projektperioderne og er knyttet til Universitetsskolen i to sammenhængende studieår".

Den **rumlige dimension** i universitetsskolesamarbejdet kan beskrives som noget, der primært foregår på skolerne (i "praksis"), men hvor de lærerstuderende også deltager i teoretisk undervisning og vejledning på læreruddannelsens matrikel. Det kan bemærkes, at de lærerstuderende mødes med lærere og læreruddannere i et fælles modul om undersøgelse af pædagogisk praksis, som foregår på professionshøjskolen.

Praksistilknytning i relation til udviklingsskoler

På møder i LLN-regi er der givet udtryk for, at der arbejdes med idéen om udviklingsskoler på henholdsvis Professionshøjskolen Absalon og KP (på KP tales også om uddannelsesskoler og laboratorier). På Absalon skal udviklingsskolerne ses i sammenhæng med deres innovationsskoler (se senere) og profilskoler.

Hvad angår den **sociale dimension**, så nævnes der fra Absalon, at der tænkes deltagere fra forskning og udvikling, efter-/videreuddannelsen, læreruddannelsen og fra Center for Undervisningsmidler og samarbejdet er rettet mod grundskolen. Fra KP nævnes, at deltagerne fra professionshøjskolen vil være fra forskning og udvikling og fra læreruddannelsen, hvor Helsingør fungerer som laboratorium for et udvidet praksissamarbejde i grunduddannelsen, og der vil være tale om 10 (udviklings)skoler og en ambition om at etablere et samarbejde med én eller flere kommuner omkring pædagogiske udviklingslaboratorier i praksis.

Målsætningen og **indholdsdimensionen** i udviklingsskolerne er en tættere sammenhæng mellem folkeskolen og læreruddannelsen, at læreruddannelsen bygger på forskning og fungerer som et udviklingslaboratorium for god undervisning (Absalon). Det er, at udvikle en dynamisk model for et fagdidaktisk induktionsforløb specifikt for nyuddannede matematiklærere, som kan transformere til andre fag, skabe viden om hvordan et induktionsforløb kan planlægges, implementeres og evalueres, samt etablere et grundlag for at udvikle forsøgsordninger og bredere systematiske forløb (KP).

Ifølge den information, vi har fået, er dette arbejde med udviklingsskoler stadig på et udviklingsstadium, og vi kan derfor ikke sige noget mere præcist omfanget, hyppigheden og procedurerne i denne form for praksistilknytning, det vil sige i forbindelse med den **tidslige og rumlige dimension**.

Praksistilknytning i relation til faglige udviklingsinstitutioner

På UCL arbejdes der med en udvikling af faglige udviklingsinstitutioner. Dette koncept afprøves i et projekt i samarbejde med Odense Kommune, og er beskrevet på følgende måde:

“Faglige udviklingsinstitutioner er et koncept ved UC Lillebælt, hvis relevans er at skabe forskningsbaseret og udvikling af uddannelser på UCL i tilknytning til nærområdet (Odense Kommune). Formålet er at udvikle et forpligtende samarbejde om pædagogiske og faglige udviklingsaktiviteter på skole- og daginstitutionsområdet. De faglige temaer udvikles i samarbejde mellem forskere, skole- og daginstitutionsledere, undervisere og praktikere fx om undervisningsplanlægning, teknologi-forståelse, læremiddelbrug i fagene, for dagtilbudsområdet fx. læringsmiljø, børneperspektiv, leg, dokumentation og evalueringsformer”.

Med hensyn til **socialdimensionen** i de faglige udviklingsinstitutioner er deltagerne fra professionshøjskolen således undervisere fra både lærer- og pædagoguddannelsen, forskere og lærer- og pædagogstuderende. De deltager i et samarbejde med lærere i folkeskolen og pædagoger i daginstitutioner.

Formålet (**indholdsdimensionen**) med de faglige udviklingsinstitutioner er at udvikle et forpligtende samarbejde om pædagogiske og faglige udviklingsaktiviteter på skole- og daginstitutionsområdet. Målet er at udvikle forskningsbaseret undervisning på lærer- og pædagoguddannelsen samt styrke den didaktiske og pædagogiske forskning. Dette knyttes til nogle faglige projekter med særlige indsatsområder (såsom teknologiforståelse i undersøgende danskundervisning på mellemtrinnet, tværprofessionelt samarbejde i matematik og naturfagsundervisningen og læringsmiljø på dagtilbudsområdet).

Hvad angår **tidimensionen** i de faglige udviklingsinstitutioner, så har projekterne en vis tidshorisont. Det er intentionen, at der igangsættes i alt 6-7 faglige projekter i perioden 2018-2021. Projekt 1-3 pågår i perioden (2018-2019) og tager bl.a. afsæt i afviklede pilotprojekter på institutioner i Odense Kommune. Tema 4-7 (2019-2020) giver mulighed for, at nye projekter formuleres i tilknytning til udvikling af undervisning på lærer- og pædagoguddannelsen.

Med hensyn til **rumdimensionen** så fremgår det ikke eksplicit i de informationer, vi har fået, hvor aktiviteterne vil foregå, men det er hensigten at projektmedarbejderne fra lærer- og pædagoguddannelsen er med til at udvikle fagligt indhold og interventioner i et samarbejde med lærere, pædagoger, studerende og forskere.

Praksistilknytning i relation til innovationslaboratorier

Innovationslaboratorier er en model udviklet på Professionshøjskolen Absalon. De skal ses i sammenhæng med idéen om udviklingsskoler (se ovenfor). Innovationslaboratorierne er direkte rettet mod praksistilknytning.

I forhold til den **sociale dimension** er denne praksistilknytning rettet mod lærerstuderende og deres samarbejde med lærere i praktikskolen. Der er tale om en gruppe studerende (ca. 30) og som regel i form af et samarbejde mellem én læreruddanner og en enkelt lærer fra praktikskolen.

Indholdet eller formålet med innovationslaboratorierne er beskrevet på følgende måde, nemlig at de skal:

- “Bidrage til udvikling af både læreruddannelsens og folkeskolens undervisningsaktiviteter og praksis.
- Inddrage forskningsbaseret viden i undersøgelse af aktuelle problemstillinger i professionen.
- Udvikle nye løsninger på aktuelle problemstillinger i skolen gennem et formaliseret samarbejde mellem lærere, undervisere på læreruddannelsen og lærerstuderende.
- Koble teori og praksis i uddannelsen”.

Innovationslaboratorierne fokuserer på muligheden for at eksperimentere mere med pædagogiske tiltag, end det er tilfældet i praktikken.

Tidsmæssigt ligger innovationslaboratorierne i de faglige moduler i forårssemestret samt i visse moduler i Lærerens Grundfaglighed. Det formuleres dog ellers som åbent og til forhandling mellem læreruddannelse og skole. Som det står beskrevet i vejledningen:

“Samarbejdet kan finde sted på utallige måder. Der eksisterer ikke et bestemt koncept, som der skal arbejdes efter. Hensigten er at udvikle de studerendes professionsfaglige kompetencer gennem et nært samarbejde med praksis. På PHA ser vi samarbejdet som et udviklingsprojekt, hvor innovationslaboratorierne bliver til undervejs og over en længere årrække”.

Der kan altså være tale om et samarbejde, der strækker sig over en længere periode.

Hvad angår den **rumlige dimension** i denne praksistilknytning, så er der i innovationslaboratorierne ikke et på forhånd antal gange, hvor de lærerstuderende besøger praktikskolen. Det er noget, man laver en konkret aftale om, og der kan her også være mulighed for overvejende virtuelle forløb. I vejledningen beskrives også, hvordan der kan ske en vekselvirkning i samarbejdet, så besøget går den anden vej:

“Praksissamarbejdet kan også bestå i, at en lærer og en klasses elever besøger læreruddannelsen, og gruppevis bliver tilknyttet en gruppe lærerstuderende, hvor der arbejdes med et fælles projekt. Den lærer, der samarbejdes med på praktikskolen, kan også være gæstelærer på modulet”.

Praksistilknytning i form af Copenhagen Honours College

Copenhagen Honours College er et uddannelsesstilbud, som KP tilbyder naturfagslærerstuderende. Det består af 30 ECTS-point fordelt over et 2-årigt forløb, som naturfagsstuderende på læreruddannelsen kan udvide deres grunduddannelse med (**tidsdimensionen**). **Indholdsmæssigt** består i programmet i, at de studerende øver sig særligt i at udvikle konkrete undervisningsforløb. Dertil kommer, at de studerende får mulighed for at deltage i relevante forsknings- og udviklingsprojekter samt for at fordybe sig i (natur-)faglige og tværfaglige problemstillinger.

De studerende tilknyttes en fast partnerskole, som de gennem forløbet kan have et tæt samarbejde med. Modellen udfolder sig altså **rumligt** på såvel uddannelsesinstitutionen som på en skole. Copenhagen Honour College beskrives som et talentprogram, der årligt tilbydes 15 studerende (**socialdimensionen**).

Praksistilknytning som bachelorlab

Idéen med bachelorlab er udviklet på professionshøjskolen Absalon.

Set i forhold til den **sociale dimension** så er dette initiativ altså rettet specifikt mod studerende, der er i gang med deres bachelorprojekt (se også punktet *Bachelorprojekt og bachelormoduler* ovenfor). I første omgang udbydes bachelorlab kun til nogle studerende. Relevante forskere arbejder tæt sammen med de studerende, og så understøttes de studerende også af skolerne med henblik på at lave relevante praksisnære opgaveformuleringer. Der tales her også om samarbejde med internationale partnere, som skal give de studerende udsyn og lettere adgang international forskning.

Med hensyn til **indholdsdimensionen** i denne praksistilknytning, så er hensigten med bachelorlabs at sørge for, at opgaver har en direkte relevans for en given skole samtidig med at højne det akademiske niveau. Bachelorlab retter sig mod at højne samarbejdet mellem grundskole og læreruddannelse.

Tidsmæssigt foregår aktiviteterne som del af læreruddannelsens afsluttende bachelorforløb mellem BA1 og BA2.

Vi har ikke informationer om, hvor disse bachelorlabs er placeret, på hvilken måde og i hvilket omfang der sker en vekselvirkning med at opholde sig på professionshøjskolen og den praktikskole, der samarbejdes med (den **rumlige dimension**).

Praksistilknytning som skoleovertagelse

Flere professionshøjskoler giver lærerstuderende mulighed for at deltage i såkaldte "skoleovertagelser" i en periode. Denne form for praksistilknytning bliver også kaldt noget andet såsom "klasseovertagelse" eller "praksisudvikling".

Hvad angår **socialdimensionen** i denne form for praksistilknytning, så er den principielt for alle studerende på et bestemt tidspunkt i deres uddannelse (som en retningslinje skal de have mindst to studieårs erfaring), og hvor de altså kommer ud på en praktikskole som de "overtager" eller tager ansvar for (noget) af den daglige undervisning/klasser i en relativ kort periode.

Formålet med skoleovertagelse (**indholdsdimensionen**) er blandt andet beskrevet på følgende måde, nemlig:

- "at give de studerende mulighed for at afprøve og videreudvikle udvalgte kompetencer i forbindelse med varetagelse af undervisningen
- at give de studerende indblik i en skoles organisatoriske struktur og en skoles kultur

- at skabe sammenhæng mellem læreruddannelsens faglige og teoretiske fordybelse og en skoles daglige praksis”

Det kan variere, hvor længe skoleovertagelsen varer. Det kan fx være et par dage og årligt tilbagevendende (**tidsdimensionen**).

Rumligt foregår skoleovertagelse på skolens matrikel.

Sammenfatning

Sammenfattende om de eksisterende modeller for praksistilknytning, som vi er stødt på i vores kortlægning, kan man sige, at der på den ene side er eksempler der optræder på alle læreruddannelserne (fx i forhold til studiestart, bachelorprojektet og afprøvning af konkrete undervisningsforløb på forskellige moduler) og på den anden side eksempler på formater eller koncepter, der er udviklet på enkelte professionshøjskoler (fx faglige udviklingsinstitutioner, innovationslaboratorier, teaching labs, universitetsskoler). Kortlægningen viser, hvordan der for det første er forskellige typer af praksistilknytning, som blandt andet adskiller sig fra hinanden ved, i hvor høj grad der tænkes en “forskningsbaseret” med ind i modellen, således at der samtidig med praksistilknytningen også bliver tale om en forskningstilknytning. For det andet viser kortlægningen, at de indsatser, der findes på læreruddannelserne, som sigter mod en større grad af praksistilknytning eller praksissamarbejde, varierer i forhold til nogle grundlæggende dimensioner (socialt, indholdsmæssigt, tidsmæssigt og rumligt). Der er med andre ord forskel på, hvem der deltager, hvad der er i fokus for samarbejdet, hvornår det foregår, og hvor det foregår. Der er således tale om en differentiering i forhold til arbejdet med praksistilknytning på læreruddannelserne. Der er ikke kun én måde at gøre det på. Modellerne for praksistilknytning varierer i forhold til, hvor meget erfaring der er med dem. Formålet med denne kortlægning er blot at pege på, hvad der eksisterer af tiltag og ikke at evaluere kvaliteten af disse tiltag.

Litteratur

Danske Professionshøjskoler (2018). *Handleplan til en bedre læreruddannelse - 10 ambitioner*. Se: <https://danskeprofessionshøjskoler.dk/10-ambitioner-skal-skabe-bedre-laereruddannelse/>

Grossman, P., C. Compton, D. Igra, M. Ronfeldt, E. Shahan & P.W. Williamson (2009). Teaching Practice: A Cross-Professional Perspective. *Teachers College Record*, 111, 9, 2055-2100.

Haastrup, L. et al. (2013). *Brobygning mellem teori og praksis i professionsuddannelserne* - Sammenfattende rapport. Se: http://www.kora.dk/media/333447/brobygning_mellem_theori_og_praksis_i_professionsbacheloruddannelserne.pdf

Laursen, P.F. (2015). Teaching lab og praksistilknytning. *Unge Pædagoger*, 76, 2, 20-29.

Laursen, P.F. (2017). Teori-praksis forholdet kan forbedres. Bidrag til Taskforce, Bilag 14. Se: https://www.laereruddannelsesnet.dk/wp-content/uploads/Bilagssamling_taskforcen-for-fremtidens-laereruddannelse.pdf

Liv i skolen (2015). Læreruddannelse og lærere samarbejder om forskning. Nr. 1, 17. årgang.

Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser: Bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor som lærer i folkeskolen, BEK nr. 231 af 08/03/2013

Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelse (2012): Aftaletekst. Reform af læreruddannelsen. 1. Juni, 2012

Læreruddannelsens nationale faggruppe for praktik (2016): *Praksissamarbejde i læreruddannelsen. Mellem praktikskolerne og professionshøjskolerne*: <https://www.laereruddannelsesnet.dk/wp-content/uploads/Praksissamarbejde-i-laereruddannelsen.pdf>

Nielsen, B.L. & Hedegaard, K.M. (2016). Tredje læringsrum i krydsfeltet mellem skole og læreruddannelse. I: L.L. Frederiksen & K.M. Hedegaard (red.). *Veje til professionel udvikling - i læreruddannelse og lærerarbejde*. (S. 73-90). Århus: Klim.

Unge Pædagoger (2015). Tema: Praksistilknytning - læreruddannelse og skole. Nr. 2.

Zeichner, K.M. (2018). *The Struggle for the Soul of Teacher Education*. New York: Routledge.

Bilag

Henvendelse til de praktikansvarlige lød:

Kære kolleger med ansvar for praktik i læreruddannelsen

Thomas Albrechtsen, UCSyd, og jeg er af LLN blevet bedt om at forestå en kortlægning af eksisterende, større teori-praksis-samarbejder ('tredje læringsrum') i læreruddannelsen. Behov for sådan en kortlægning knytter sig til LLNs arbejde med ambition nr. 4 ("10 ambitioner for fremtidens læreruddannelse"): **Tættere sammenhæng mellem folkeskolen og læreruddannelsen**

Thomas og jeg har været igennem samtlige 6 UC'ers hjemmesider, hvor vi har søgt efter beskrivelser af disse samarbejder, der kan gå under mange navne: 'praksistilknytning', 'praksissamarbejde', 'tredje læringsrum', 'teaching labs' mv.

Hjemmesidesøgningen har ikke været en frugtbar vej at gå for at få viden om, hvordan landskabet ser ud. Derfor denne henvendelse til jer.

I hæftet 'Praksissamarbejde i læreruddannelsen' skelnes mellem tre kategorier af praksissamarbejde, og den skelnen går vi også med i vores afdækning af den eksisterende praksis

(<https://www.laereruddannelsesnet.dk/wp-content/uploads/Praksissamarbejde-i-l%C3%A6reruddannelsen.pdf>):

- Praksissamarbejde som *undersøgelserum*
- Praksissamarbejde om *forsknings- og udviklingsprojekter*
- Praksissamarbejde om *konkrete forløb*

Vores appel til jer er, om I under de tre overskrifter kort vil beskrive den praksis, I (evt.) har på jeres læreruddannelser inden for jeres UC (neden for har jeg sat beskrivelser af, hvad de tre overskrifter kan indeholde, fra 'Praksissamarbejde i læreruddannelsen'). Hvis det er svært for jer at svare for samtlige læreruddannelsessteder inden for jeres UC, vil jeg bede jer give mig en anden kontakt, jeg kan gå til.

LLNs hensigt er at bruge kortlægningen som afsæt for at videreudvikle på, hvordan folkeskolen og læreruddannelsen kan indgå i frugtbare partnerskaber og udbygge læringsfællesskaber, hvor de studerende opnår centrale erfaringer i praksis, samtidig med de får mulighed for at undersøge, teoretisere og reflektere over praksis.

På forhånd STOR tak (... og undskyld ulejligheden)

Anja Madsen Kvols